

Det globale sivilsamfunn – en tredje kraft

Om globalisering, verdensbilde og menneskesyn

Christian Egge i samtale med Nicanor Perlas

Intervjuet med Nicanor Perlas ble gjort i Stockholm, september 2003, og er ett av 16 intervjuer med filosofer, biologer, lærere, representanter for ulike religioner (som Desmond Tutu), urfolk (som Blackfoot-indianeren Leroy Little Bear) i boken *Frihetens vilkår - samtaler om verdier i det flerkulturelle samfunn*, Flux 2007.

Intervjuet med Nicanor Perlas handler om menneske- og verdensbilde i forhold til sivilsamfunnets oppgave og funksjon i et globalt perspektiv. Det fokuserer sterkt på forholdet menneske – teknologi. Les om utgivelsen her: <https://www.flux.no/shop/frihetens-vilkar-samtaler-om-verdier-i-det-flerkulturelle-samfunn/>

Christian Egge har også utgitt boken *Levende økonomi. Ledende økonomer tenker nytt*, Flux, 2011. <https://www.flux.no/shop/levende-okonomi>

***

En annen verden er mulig.

Spørsmålet er ikke: globalisering – eller ikke globalisering. Spørsmålet er: hva slags globalisering vil vi utvikle?

Globalisering med et menneskelig ansikt er et reelt alternativ til den nyliberale, kapitalistiske "eliteglobalisering" som vi ser presse seg fram under overskrifter som "US Empire" og "Bush-doktrinen".

En positiv kursendring mot en bærekraftig utvikling kan bare realiseres ut fra en annen bevissthet enn den bevissthet som har skapt våre problemer. Den rådende vestdominerte globaliseringstendensen utgjør en fare for menneskeheten og planeten. Løsningen på problemet kan ikke søkes hos politikere og økonomer alene. Løsningen må søkes i ånds- eller kulturlivet - som er sivilsamfunnets grobunn. Kursendringen viser seg i et postmaterialistisk verdensbilde som vokser fram i deler av det globale sivilsamfunn.

***

Det ovenstående kunne være et ekstrakt av den samtalen jeg førte med *Nicanor Perlas* fra Filippinene den 15. september 2003. Vi møttes noen mil utenfor Stockholm på en konferanse om framtidens matvareproduksjon lokalt og globalt. Perlas er agronom og en forkjemper for det sivile samfunn.

Redigerte deler av vår samtale følger etter denne artikkelen. Jeg hadde aldri møtt Perlas tidligere, men jeg hadde lest hans bok *Shaping Globalization. Civil Society, Cultural Power and Threefolding* (2000). Da jeg møtte denne blant skandinaver relativt kortvokste mann, som formelig vibrerer av energi og handlingskraft både intellektuelt, verbalt og tilsynelatende også fysisk, visste vi ikke at han tre måneder senere skulle bli tildelt *Right Livelihood Award*, også kjent som den såkalte *Alternative Nobelpris*, i Stockholm. Jeg satt overfor et menneske som hadde blitt utsatt for bombe- og dødstrusler atskillige ganger, og som var tvunget i eksil i ni år

under *president Marcos*. Han hadde tidlig gjort et bevisst valg: at han var villig til å dø for sine prinsipper.

Det ser ut til at mennesker som har opplevd de mest fryktelige situasjoner ofte er dem som utvikler mest humor. Perlas er et slikt menneske. Det finns mange David'er og mange Goliat'er opp gjennom historien. La oss se kort på *denne* David.

BAKGRUNN

Demonstranten: Nicanor Perlas er født i 1950. Han vokste opp i et temmelig privilegert miljø og gikk i en av Filippinenes topp elite skoler. Han hadde foran seg en selvsagt framtid som akademiker, og dessuten en viss "stjernestatus" som tiltenkt deltager for Filippinene i de Olympiske leker i friidrett. Konfrontert med fattigdommen hos det store flertallet av landets befolkning, opplevde han imidlertid sin egen situasjon som tom og meningsløs. Dette merket han allerede som attenåring. Størst mulighet for å hjelpe de fattige skulle han kunne ha som jordbruker, tenkte han, og valgte derfor å utdanne seg til agronom. Han ofret karrieren både som akademiker og "atletkjendis". Klassekamerater og mennesker omkring ham var sjokkerte og trodde at han var blitt forrykt.

Etter den første graden i agronomi ved *Xavier-universitetet* ble han helt involvert som aktivist (og organisator) i en rad massedemonstrasjoner mot sosial urettferdighet og for en bærekraftig utvikling. Han motarbeidet President Ferdinand Marcos planer på å bygge 12 atomkraftverk – i nærheten av Filippinenes aktive vulkaner og jordskjelvrammede områder! Aktivistene seiret. Med tiden fikk de også stoppet bruken av 32 av de giftigste "plantevernmidlene" (pesticider) i jordbruket. Men i løpet av denne typen av mobilisering mot myndighetene, ble Perlas tvunget i eksil. Da han kom til vesten og USA, der han arbeidet som biodynamisk jordbruker i en årrekke, oppdaget han at disse mengder av pesticider som vellet inn over Filippinene og den tredje verden så å si ble dumpet fra – nettopp den "frie" verden som nå var hans eksilhemland. I Washington oppdaget han at det landet som for *ham* var en slags redning, i virkeligheten, gjennom dets politikk og holdning overfor den tredje verden, var *årsak* til en katastrofal situasjon for millioner av småbønder i hans eget hjemland og den tredje verden forøvrig. Slik ble den lokale aktivisten globalt engasjert.

Alternativrådgiveren. Etter Marcos fall kunne han vende tilbake til hjemlandet. Han bygget opp *CADI, Centre for Alternative Development Initiatives*. CADI er en såkalt *CSO*, en *civil society organisation* med sentrum i Manila. Det gjaldt å inspirere til, understøtte og sørge for rådgivning til et bærekraftig, økologisk jordbruk. Hele tiden har de kjempet hardt mot misbruk av pesticider, og har fått igjennom direkte forbud mot de farligste. Cadi gir undervisning og teknisk hjelp til 23 provinser i Filippinene. Som agronom er Perlas selv aktiv i dette arbeidet. Flere enn hundre tusen bønder har profitert på dette initiativet. For dette arbeidet har Perlas mottatt flere priser, både fra FN og fra Filippinene.

Regjeringskonsulenten. Nicanor Perlas ble nå en rådgiver til *regjeringen*. Han var blitt en av Filippinenes fremste miljøforkjempere. Han var en av landets "NGO (non-government-organisation) -delegasjon som deltok på *Earth Summit-møtet* i Rio, Brasil 1992 - som handlet om framtidens globale miljøsituasjon. *President Ramos* så positivt på dette arbeidet - som altså en ikke-statlig organisasjon gjorde, og skapte selv "*The Philippine Council for Sustainable Development*" (*Det filippinske rådet for bærekraftig utvikling*). Rådet hadde to ordførere, og Perlas representerte den ikke-statlige (NGO) delen. Et samarbeid oppstod nå mellom en statlig organisasjon og en "sivilsamfunnsorganisasjon". Dette kalles for *post-Rio-prosessen*, og ledet fram til den såkalte *PA-21* som står for Philippine Agenda 21. (1996) Dette er Agenda 21's målsetninger på *lokal nivå*, for eksempel i et enkelt land. PA 21 ble støttet av stat, viktige

næringslivsorganisasjoner så vel som av de fleste sivilsamfunnsorganisasjoner i landet. Dette var temmelig unikt sett på verdensbasis.

Agenda 21 på Filippinene. PA 21 avviser den japanske tosektorale eller ”tregenete” modellen med sterk statlig innflytelse i økonomien, og også den amerikanske modellen med sterk markedsinnflytelse i politikken. PA 21 forfekter et *tresektoralt* eller et ”*tregrenete*” (threefolded) samfunn, der sivilsamfunnet med egne organisasjoner ses som medskapere av samfunnet og dets utvikling sammen med stat og næringsliv. Sivilsamfunnet bekreftes positivt som en nødvendig motkraft til markedets og statens ensidigheter. Dette er noe av bakgrunnen til at Filippinene i 1996 ble kalt ”*The green tiger*”.

På det personlige planet ser vi at aktivisten Perlas har beveget seg fra rollen som demonstrant via feltet av ”alternative initiativ” til en situasjon der ”sivilsamfunnsaktivisten” samarbeider med, ja, til og med fungerer som konsulent eller rådgiver for statlige organisasjoner. Dette er en situasjon som for mange sivilsamfunnsaktivister er forbundet med en risiko: at man blir ”absorbert” av stat eller regjering. Det kalles *co-optation*. Sivilsamfunnsaktivister i mange land har blitt offer for dette; de har blitt politikere og etter hvert blitt en *hindring* for den utviklingen de tidligere arbeidet for. Sydafrika og Filippinene er eksempler på dette. Når det skjer er det fordi sivilsamfunnet ikke har forstått dets egen identitet, ifølge Perlas. Sivilsamfunnet er nettopp en *tredje* kraft i samfunnet og må bevare en autonomi. En av Nicanor Perlas hovedoppgaver er nå, sier han, å arbeide for en bevisstgjøring av sivilsamfunnets identitet. PA 21 var så springbrettet for Filippinenes motstand mot USA’s nyliberale agenda med dets instrumenter som *GATT* og *WTO*. Perlas kaller dette ”en kreativ respons til eliteglobaliseringens utfordring”. Sivilsamfunnet på Filippinene introduserte det *tresektorale* eller *tregenete* samfunn i ”et taktisk partnerskap” med regjeringen, slik at sivilsamfunnet, regjering og næringsliv på et dialognivå diskuterer og debatterer verdens framtid utvikling, noe som fikk konsekvenser for arbeidet i *Kommisjonen for bærekraftig utvikling i FN*.

En annen konsekvens av PA 21 var ”mikrokredittinitiativet” *Lifebank* som har hjulpet 15.000 familier. Også her er Perlas styrelsesmedlem.

Den tresektorale eller tregenete modellen var også et instrument for å bli kvitt den korrupte presidenten *Ejercito Estrada* (2000). Nøkkelfigurer fra både regjering, næringsliv og sivilsamfunnet mobiliseres sammen i felles aksjoner. Man planla å lamslå hele landets transportsystem og økonomi. Faren for borgerkrig var overhengende. I siste øyeblikk sluttet militæret opp om aksjonen for å fjerne presidenten. ”Det umulige ble mulig”. Dette gav Perlas håp for framtiden.

Lokale og globale nettverk. Perlas har figurert som en lederskikkelse i en rekke nettverk både på Filippinene og globalt. Det handler framfor alt om miljøspørsmål, bærekraftig utvikling og sivilsamfunnets rolle og identitet. Foruten CADI har han vært med på å skape *GlobeNet3*, globalt nettverk for sosial tregrening, som ser sin oppgave i å ”harmonisere og mobilisere samfunnets tre områder - økonomi, politikk og kultur – henimot en allsidig bærekraftig utvikling”. Han har også vært medlem av Mikael Gorbatsjovs Globaliseringskommisjon. De siste årene har han engasjert seg helt og holdent i sosiale bevegelser og organisasjoner, med andre ord i sivilsamfunnets evne til å forandre verden. Han er spesielt bekymret for utviklingen av det som går under navnet ”*US Empire*” - og samtidig for mulige konsekvenser av den teknologiske og bioteknologiske revolusjon. Foreningen av disse to tendenser representerer en trussel om en *avhumanisering* av samfunnet, som kan bli et instrument for en ny verdensstruktur og et verdenshierarki som er sterkt elitistisk.

En slik destruktiv utvikling kan bare møtes av en annen type bevissthet som framfor alt finnes og utvikles i det vi kaller sivilsamfunnet. Globaliseringsproblematikken stiller ikke bare økonomiske, politiske og økologiske spørsmål til oss; vi er konfrontert med *spirituelle*

spørsmål ifølge Perlas. Det handler om *identitet* og *mening*, om forskjellige måter å fortolke virkeligheten på, om menneskets frihetsmulighet og om vi tror på kreativitet som en genuin *menneskelig* egenskap. I motsetning til eliteglobaliseringens nyliberale ideologi, som Perlas mener bygger på et ”moderne, materialistisk verdens- og menneskebilde”, vokser det fram i deler av det globale sivilsamfunn et nytt, ”postmaterialistisk” verdensbilde og menneskesyn. Det pågår en kamp om menneskets verdighet og om planetens fortsatte eksistens som menneskenes hjem.

I kampen for å skape et teoretisk og praktisk fundament for en verdensorden som er gunstig for *alle* mennesker ble Nicanor Perlas, sammen med sin landsmann sosiologen *Walden Bello*, tildelt Right Livelihood Award 2003 – ”for deres enestående innsatser i undervisningen av det sivile samfunn om korporasjonsglobaliseringens effekter, og hvordan alternativer til denne kan gjennomføres”.

SAMTALE NICANOR PERLAS OG CHRISTIAN EGGE

Tosektoralt eller tresektoralt samfunn

Christian Egge: Nicanor Perlas, noe av kjernen i din bok *Shaping Globalization* er at *eliteglobaliseringstendensen*, som er en slags legering av markedskrefter (økonomiske aktører) og stats- eller regjeringsmakt med tydelig vestlig dominanse, betrakter *kultur* bare som en slags ”underholdningsproduksjon eller –konsumpsjon” av underordnet betydning. Konsekvensen av denne tendensen, som hviler på det du kaller for ett nyliberalt og materialistisk verdensbilde, er: undertrykkelse av *virkelig* kultur, hyperkonsumpsjon, monokulturer, økologisk kollaps; en form for tilvekst som du karakteriserer som *hensynsløs, framtidsløs, rotløs, stemme- og meningsløs*. Et redskap for denne tosektorale globaliseringen er *WTO*. Ennå har ikke denne globaliseringen vunnet verdensherredømmet. I disse dager bryter forhandlingene i Cancún sammen, liksom i Doha i Qatar i 2001 - og framfor alt i Seattle i 1999.

Årsaken til at denne eliteglobaliseringen ennå ikke har oppnådd global dominanse, ligger i reaksjonen fra og kraften i *det sivile samfunn* som du representerer. I din samfunnsmodell er det den *kulturelle* siden av mennesket og samfunnet, åndslivet, som burde - og som også er i stand til - å lede og harmonisere stat og marked, politikk og økonomi. Du snakker håpefullt om *begynnelsen av en ny historie* – i motsetning til *Francis Fukuyamas* ”end-of-history-teori” (og nå senest hans bok om faren for en ”posthuman framtid”). Slagord for din ”tresektors- eller tregreningsmodell” er *bærekraftighet* og *aktualiseringen av alle menneskets evner*. Vi ser at ideen om et ”tresektoralt partnerskap” faktisk har fått innpass hos ledende personligheter i FN, for eksempel *Kofi Annan*, og hos mange statsledere. Dette uttrykkes helt klart i f. eks. ”*State of the World Forum*” – dokumenter fra år 2000:

...Forum 2000 er overbevist i troen på at den globale ledningens framtid må inkludere *regjeringer, sivilsamfunnet og den private sektor, alle virksomme på sine egne områder med tydelige rettigheter og ansvarsområder*, idet de møtes i en prosess av felles vurdering og overveielse. (Sit. Perlas s. 212, 213.9, min oversettelse.)

Kampen mellom det tosektorale og det tresektorale samfunn og derav forskjellige ”globaliseringsscenarioer” beskrev du i år 2000. Mye har hendt siden. Vil du gi en ”up-to-date-skisse” av situasjonen i dag?

Kontroll av samfunn og individ

Nicanor Perlas: Et oppgradert bilde, slik jeg ser det i dag, er følgende:

Eliteglobaliseringsprosessen er underlagt eller innbefattet i en mye større historisk prosess. Ved siden av eliteglobaliseringen, som tar utgangspunkt i økonomien og påvirker det politiske og det kulturelle liv, har to andre tendenser dukket opp. Den første relaterer til ”*the clash of civilizations*” som springer ut fra *kulturlivet* og påvirker politikk og økonomi. Den tredje strømmen har med det å gjøre som kalles *amerikansk unilateralisme*, som nå har ”mutert” og innlemmet alle disse tre tendensene i det nye begrepet *US Empire*.

På sett og vis er denne utviklingen uten sidestykke i historien. 11 september resulterte i en usunn syntese mellom disse tre tendenser: eliteglobalisering, ”clash of civilizations” og amerikansk unilateralisme. Dette bringer de tre sammen i en ny manifestasjon av (bestrebelsen om) bevisst kontroll over *alle* disse tendenser eller områder i menneskeheten - altså økonomisk, kulturell og politisk dominanse.

Hva som også er nytt er at det som hender på globaliseringsnivået også foregår på individnivået. *Visjonen om å kontrollere verden ledsages av en sammenfallende visjon om å kontrollere individet*. Vi har en ny utfordring som utvider Fukuyama-problemet på en radikal måte: Fukuyama ser bioteknologien/ gen-teknologien resultere i en virkelig ”historiens slutt” på grunn av genetisk manipulasjon av mennesker. (Fukuyama: ”... innen et par generasjoner... har vi definitivt avsluttet den menneskelige Historien, fordi vi kommer til å ha avskaffet mennesket som sådant”. (*Second Thoughts; The Last Man in a Bottle*, *The National Interest*, Summer 1999, s.17.))

Det som nå hender er, at i tillegg til genteknologi har vi en revolusjon innenfor områder som kognitiv vitenskap, artifiisiell intelligens og nanoteknologi. Vi kan snakke om en ”kogno-info-bio-nano-teknologi”, en konvergering av disse teknologier med målet å gjennomføre en *radikal rekonstruksjon av mennesket*. Denne utviklingen har akselerert slik at vi taler om et tidsperspektiv på bare 20 til 30 år.

(Perlas snakker her bl.a. om den såkalte *kyborg*en, en symbiose mellom menneske og maskin. Et annet begrep man kan treffe på i dag er *Robo Sapiens*. I det øyeblikk datamaskinen kan behandle flere data pr. sekund enn mennesket, altså når datamaskinens ”intelligens” går forbi menneskets, da taler eksperter om en såkalt ”teknologisk singularitet”. På det tidspunktet ser man for seg forskjellige scenarier: a) en virkelig forening av menneske og maskin, - eller b) roboter som blir mer og mer ”menneskelige”, og mennesker som blir mer og mer maskin- eller robotaktige. I det siste tilfellet blir spørsmålet: *hvem tar makten?*)

Det pågår diskusjoner om hva vi mener med en ”trans-human art” for eksempel. Det finnes flere mulige veier mot en radikal ”andre skapelse” av mennesket ved hjelp av disse teknologier. Den mest radikale muligheten er konstruksjonen av superintelligente maskiner som hurtig kan mangfoldiggjøre seg selv overalt i verden. Om dette hender kommer superintelligente maskiner til å overtreffe mennesket som evolusjonsprosessens høydepunkt. Disse superintelligente maskiner blir da neste steget i evolusjonen.

Egge: Men disse maskinene er da tross alt programmerte av mennesker – og dermed determinerte?

Perlas: Ja, de er determinerte. Men samtidig når programmeringsprosessen dypere og dypere inn i menneskets innerste vesen, slik at disse superintelligente maskinene til sist kommer til å *utkonkurrere* de fleste mennesker. Vi kan forstå dette på følgende måte:

Først må vi differensiere mellom tenkning som kreativ prosess – og *tanke* som et *produkt* av denne prosessen. En kreativ akt kan ikke programmeres. Men i det øyeblikk en skapende akt er blitt uttrykt i en tanke eller et tankesystem, da kan den ”hermes” - og programmeres. Å overvinne *denne* programmerte tanke krever en ny, kreativ tankeakt. Når denne nye, skapende tankeaktiviteten imidlertid har produsert en ny innsikt eller et nytt tankesystem, da kan kognisjons- og informasjonsvitenskapsmenn ”herme” dette nye og mer sofistikerte tankesystem inn i en programmert, artifiisiell intelligens. På denne måten kommer vi til å se en stadig økende forfining av artifiisielt intelligente maskiner, som mer og mer hermer hvordan menneskets kreativitet arbeider, altså menneskets ånd. Vitenskapsmenn kan aldri fullstendig ”fange” menneskeåndens kreativitet, men de kan komme nærmere og nærmere til dens grense.

Resultatet blir en alarmerende situasjon, der menneskeheten til sist vil deles i to: Den ene delen blir dem som, på grunn av mangel på indre kreativitet, ikke blir i stand til å ”henge med” utfordringen fra mer og mer intelligente maskiner. Den andre delen, en elite, blir dem som blir mer og mer ”superkreative” gjennom hele tiden å holde seg flere steg *foran* de superintelligente maskinene. Et materialistisk verdensbilde, som ser mennesket som en komplisert maskin, blir ødeleggende for den første gruppen av mennesker, fordi det avler en kultur av nederlag og selvfornektelse.

Kunnskapsteoretisk debatt

Det pågår naturligvis en epistemologisk debatt på dette forskningsområdet. Det finns en gruppe forskere som tror at maskiner til sist kommer til å ha en egen bevissthet. De peker på ”emergensen av nye egenskaper” på forskjellige stadier av evolusjonsprosessen. De mener også at det finns empirisk belegg for at bevissthet kan påvirke materiens ”oppførsel” på kvantenivået. Så de mener at det er sannsynlig at bevissthet vil bli en emergent egenskap hos maskiner, og at denne bevissthet så kan begynne å styre maskinens funksjoner. Det er slik superintelligente maskiner transcenderer grensen fra bare å *mime* skapende tankeprosesser - til faktisk selv å tre inn i den skapende prosessens område.

Andre sier: Nei, dette er umulig. Det kan ikke oppstå en uavhengig bevissthet som ”emergerer” fra superintelligente maskiner. De fornekter også at mennesker kan skape superintelligente maskiner som skulle kunne bli den neste dominerende arten i evolusjonsprosessen. Om det finns noen dominanse, så kommer det til å være *mennesket* som vil anvende seg av sofistikerte, intelligente maskiner som kan hjelpe dem å ta kontrollen over framtiden.

Jeg henviser til dette temaet, *mekaniseringen av mennesket*, fordi det er *Imperiets skyggeside*. På individnivået. Imperiet vil skape et mekanisert samfunn som er helt dominert av en maktelite. På individets nivå vil man også skape et annet vesen: en maskin.

Tre forskjellige samfunnsrevolusjoner:

(1) Empire Matrix

Det er noe overraskende - og samtidig faretruende ved denne utviklingen. Det som er unikt i vår tid er de to tendensene *globalisering* og *individuasjon* som viser seg samtidig nå i evolusjonens historie. Men begge, globalsamfunnet og individet, blir mekanisert. I min nye bok kaller jeg denne usunne blandingen av et mekanisert globalsamfunn gjennom Imperiet med skapelsen av den menneskelige ”kyborg” for *The Empire Matrix*. Denne ”Imperiets mønstermodell, formprinsipp eller støpeform” forsøker faktisk å nøytralisere en sunn utvikling

der en *annen* slags globalisering og framkomsten av nye, menneskelige evner gjennom individuasjon kunne forenes, en sunn forening som kunne bli fundamentet for å skape en ny global og mer menneskelig planetarisk eksistens.

Det jeg kaller "Empire Matrix" handler faktisk om en samfunnsrevolusjon. Den kommer til å fullstendig revolusjonere vårt syn på mennesket, samfunnets økonomiske, politiske og kulturelle sfærer i et globalt perspektiv - på en måte som vi ennå ikke kan ane rekkevidden av. Empire Matrix representerer, på grunnlag av det moderne, materialistiske verdensbildet, *framtidens verden som et mareritt*, en elites dominanse over majoriteten av mennesker og samfunn.

(2) Den fundamentalistiske responsen

Et fundamentalistisk svar på "Empire Matrix" er også en samfunnsmessig revolusjon. Fundamentalisten forsøker å gjøre motangrep, dels ved å gjøre motstand (destruksjon), og dels ved egne initiativer som aktivt påvirker deres samfunns økonomiske, politiske, kulturelle og rent menneskelige dimensjoner. Fundamentalistenes svar - det kan være muslimske, kristne, hinduistiske og andre typer - søker imidlertid veiledning eller inspirasjon fra en prematerialistisk *fortid*, fra de tradisjoner som man vil forhindre fra å knuses av Imperiet. Vi skal naturligvis ha i mente at deler av den amerikanske imperiefalangen er kraftig påvirket av en høyreorientert, kristen form for fundamentalisme.

(3) Sosial tregrening som samfunnsrevolusjon

Ethvert alternativ til Empire Matrix og den fundamentalistiske responsen må ha et annet utgangspunkt. En tregrening av samfunnet kan bli en samfunnsrevolusjon som, mest sannsynlig, kommer til å utgå fra *sivilsamfunnet*. Men sivilsamfunnet må da komme til en forståelse av dets egen identitet - som en kulturell kraft som må engasjere seg i strategiske allianser med politiske og økonomiske krefter. Målet er å skape ett nytt, globalt samfunn på basis av menneskelig frihet og ansvar. Vi kan forstå sosial tregrening som *en postmoderne form for ikkevoldelig revolusjon*, en total transformering av samfunnet ved fredelige midler.

Sivilsamfunnet, rett utviklet og uttrykt, er båndet som forbinder de to prosessene *globalisering* og *individuasjon*. Og dette er den høyaktuelle grunnen til hvorfor sivilsamfunnet over hele verden behøver en dypere forståelse for dets eget opphav i samfunnenes menneskelige og kulturelle dynamikk, og behovet av å utvikle *strategier* for å skape en ny verden.

Sivilsamfunnet kan potensielt besvare gåten: hvordan bygge ett virkelig nytt samfunn eller fellesskap (globaliseringspolen) på basis av en *økning av genuin og radikal frihet i menneskets spiritualitet*, altså hos enkeltmennesket (individuasjonspolen). *Individuasjonsprosessen skaper, eller er forutsetning for, denne frihetsprosessen.*

Mellom Empire Matrix og den fundamentalistiske responsen kan sosial tregrening skape balanse ved å hente de elementene ut fra fortiden som kan skape en framtid som er mer human, mer økologisk og som understøtter et harmonisk samfunn.

Frihet eller determinisme?

Egge: Jeg forstår det slik at du mener at i et tregrenet samfunn, der sivilsamfunnet har forstått dets egen identitet på rett måte, der spiller *kulturlivet* en avgjørende og ledende rolle.

Kulturlivet er det "rom" i samfunnet og i individet der frihet kan utvikles og manifesteres. I din bok sier du at kulturen arbeider med *ideer, kunnskap, mening, symboler, identitet, etikk, kunst og spiritualitet*. Ettersom du mener at vi ikke er dømt til en viss samfunnsutvikling, så antar jeg

at du ser menneskets frihetsmulighet som en realitet. Hva er forholdet mellom menneskets potensielle frihet og mennesket som spirituelt vesen?

Perlas: Dette spørsmålet er hovedtemaet i den boken som jeg skriver nå. For eksempel: når du stiller spørsmålet om identitet; hvor skal svaret komme fra? Hvem skal svare? Hvilken kilde? Empire Matrix og alle dets relaterte utviklinger konfronterer oss med dype, spirituelle spørsmål: Hva er mennesket? Hva er jordens framtid? Hva er samfunnets mening og oppgave? Om du ikke har et spirituelt begrep om hva et menneske er, hva universum er, hva samfunnet er, hva naturen er – da har du satt deg i en problematisk posisjon hvor du ikke kan sette spørsmålstegn ved globaliseringen og den bioteknologiske revolusjonen på en autentisk måte.

Om du for eksempel tror at vi er determinerte, at mennesket ganske enkelt er en komplisert biokjemisk maskin, da kan du prinsipielt ikke være imot skapelsen av superintelligente maskiner. Hvorfra skal begrepet om menneskelige rettigheter komme fra? Så hvordan skal man være imot oppkomsten av et globalt imperium og dets dominanse over verden og undertrykkelse av menneskerettigheter?

Det unike med våre problemer i dag er, at for første gang i historien er *hele* menneskeheten konfrontert med dype, spirituelle spørsmål om nåtiden og om framtiden, hvilken framtid vi vil skape; det siste blir uten mening om vi er determinerte og frihet er en illusjon. *Om* dette var tilfellet, hvorfor skulle du ønske deg en annen framtid?... du er jo likevel determinert.... Og dessuten, du kan ikke en gang stille spørsmålet!

Her kan vi se markante selvmotsigelser hos aktivister i sivilsamfunnet dersom de har et materialistisk livssyn. Sivilsamfunnet vil da ha vanskeligheter med å svare på utfordringen fra Imperiet og ”den menneskelige kyborg”. Empire Matrix problemet er et *spirituelt* problem. Det krever et spirituelt svar. Du kan ikke besvare det med samme slags bevissthet som skapte problemet. Du kommer til å spinne deg inn i en slags selvmotsigelse. Sivilsamfunnet, om det forstår sin oppgave rett, har muligheten til å svare på denne helt nye problemstillingen i menneskehetens historie.

Egge: Thomas Kuhn talte om paradigmeskifte, som handlet om vitenskapelige revolusjoner. Nå snakker du om *kulturrevolusjoner* gjennom de såkalte *cultural creatives*. Anser du at vi er konfrontert med et slags paradigmeskifte i kultursfæren, der en åndelig eller spirituell dimensjon hos mennesket og verden kommer tilbake, men på et nytt nivå?

Perlas: Absolutt. Det finns to arbeider i stor skala som dokumenterer dette på empirisk basis, nemlig *Ronald Englehart's* og *Paul Ray's* bøker. Englehart er professor i sosiologi i USA. Han har gjort det han kaller ”verdi-forskning” på global nivå. I sitt globale nettverk undersøker han 80% av verdens befolkning. Det er en enorm studie. Han dokumenterer et skifte i den vestlige verden. Han snakker om ”post-materialistiske verdier”. Vi har sett materialismens fødsel og oppgang de siste 200 år under den industrielle revolusjon og så videre, men de ”materialistiske verdier” har skapt all slags problemer. Og disse verdier forkastes mer og mer i den vestlige verden. Han ser at dette har blitt en mer og mer dominerende tendens, og at flere hundre millioner mennesker nå opplever dette ”post-materialistiske skifte”.

Paul Ray har sett den samme tendens i sine intervjuer med mer enn 100.000 individer i USA. Vi har hos begge disse forskerne empirisk belegg for at det foreligger et skifte i verdensbilde som går i retning av et spirituelt livssyn.

”The Journey of the Hero”

Jeg har lenge arbeidet som rådgiver for en rekke prominente sivilsamfunnsledere og arbeidet med spørsmålet om verdier og menneskesyn. Og jeg er overrasket over det store antallet av dem som mener at mennesket er mer enn den fysiske kroppen, at mennesket har en åndelig dimensjon. Aktivister i den marxistiske tradisjonen mener naturligvis ikke dette. Men for mange av aktivistene fra Syd er dette synet en del av deres tradisjon. De har det med seg. Men mer interessant er Paul Ray’s forskning. I hans studie av de såkalte *Cultural Creatives* har han undersøkt 20 sosiale bevegelser i USA, og gjennom sine intervjuer har han konstatert at mange aktivister har gjennomgått *spirituelle prosesser* - uten nødvendigvis å ha vært klar over det. Og det handler ikke om spøkelser eller slikt. Jeg skal antyde hva han mener med *spiritualitet*:

Han fant ut at det er en *firestegsprosess* som aktivistene gjennomgår. 1): Det første steget i prosessen er *å stille spørsmålstegn ved det gitte*. Det kan handle om energispørsmålet, om menneskerettigheter, om miljøet – eller, kanskje framfor alt, om *deg selv som person*. Du problematiserer det, du distanserer deg. På sett og vis frigjør du deg selv fra det gitte, for eksempel fra alt som har vært din oppvekst, din bakgrunn. 2): Dette setter i gang det neste steget i prosessen som kalles *separasjon*, en følelse av hjemløshet. Dette er et viktig steg i prosessen. Mange av disse menneskene kommer ikke ut av denne situasjonen - om de da ikke oppdager noe *større* i seg selv, noe som gir dem en dypere mening, en ny forståelse av universet. Mange av de ca. 50 millioner ”cultural creatives” i USA for eksempel, tror at jorden er en levende organisme. Jeg mener bare: fullstendig motsatt et materialistisk verdensbilde. Dette er bare en del av hvordan et større bilde av verden oppstår. Begge disse to første stegene (problematisering, separasjon) medfører dyp smerte.

3): På det andre nivået lærer mange seg allslags åndelige meditasjonsteknikker; det kan være kristne, buddhistiske, New Age-inspirerte saker eller annet. Om de lykkes, så kommer de til et tredje steg som kalles *illuminasjon*, opplysning. Nå kommer de ut med et nytt eller annerledes syn på seg selv og på verden. 4): Nå kan de *vende tilbake* til verden og arbeide mer effektivt og strategisk på grunn av denne ”indre reisen” som de har gjort.

Denne reisen inntreffer for mange. Men den er sjelden et diskusjonstema i sivilsamfunnet. Så jeg behandler dette eksplisitt i min nye bok *Spirit or Empire – Societal revolutions in the 21st century*. Fordi, som jeg har sagt, vi må diskutere problemene omkring Imperiet og den menneskelige ”kyborgen” på det nivået hvor de er virksomme, og det er på det spirituelle planet.

Vi kan også merke oss *lengselen* etter spiritualitet; du kan se det blant annet i filmer og annen kunst. Her finner vi manifestasjoner av det som Paul Ray beskriver, og som også beskrives i sammenlignende mytologi av *Joseph Campbell* som *the journey of the hero, heltens reise*. Det er *innvielsesveien*. Mange av bestselgerfilmene fra Hollywood som *Star Wars*, *Matrix* med flere har tatt opp dette temaet: heltens firestegsreise. Dette er et tema for millioner i dag, et personlig, eksistensielt tema.

Om du ser på historien, så er det bare under de siste 200 år som deler av menneskeheten har hatt dette materialistiske verdensbildet. Man har glemt i hvilken utstrekning alle fortidens kulturer var spirituelle. Mennesket var et åndsvesen, og ble nært av et åndelig verdensbilde. Kun i denne bittelille nisjen av 200 år har man trodd, spesielt i den vestlige verden, at vi er utelukkende materielle. Og ut fra dette begrensede historiske perspektivet har vi nå alle disse typer av problem som vi konfronteres med i og med ”*Empire Matrix*”.

Nå er tiden for en oppvåkning. Og jeg tror virkelig at vi kommer å bevege oss rundt og nedover i en spiral av voksende problemer og kriser om vi ikke forstår at Imperieproblemet og

problemet med den menneskelige kyborg er et problem av åndelig art. Dette perspektivet har jeg behandlet i mange deler av verden, og folk kjenner igjen det.

Som sagt, det finnes mange symptomer på en mentalitetsendring i positiv retning. Se bare på den framstående aktivisten *Julia Butterfly*. Hun klatret opp i et furutre (redwoodtree) og ble der i over et år! Gjennom denne anstrengelsen reddet hun treet. Hun er veldig berømt nå i USA og i andre deler av verden. Hun er ennå ikke tretti år gammel, men forklarer uttrykkelig at vi må utvikle et mer spirituelt forhold til verden. Og tusener av mennesker lytter til henne. Hun skrev en bok om sine erfaringer, og den ble en bestselger. Hun er bare en blant mange lignende fenomener. Og dette er hva jeg fokuserer på i min nye bok: *Hvilken indre aktivitet må vi utvikle om vi vil delta i sivilsamfunnsprosessene på en ny og fruktbar måte?*

Egge: Men dette betyr at vi må forandre oss. Om vår livsstil faktisk er destruktiv både sosialt og miljømessig i et globalt perspektiv, da må vi altså *bestemme* oss for å gjennomgå en indre forandring med hensyn til verdier, konsumpsjon og lignende. Dette er krevende. Den andre utviklingen ser ut til å gå av seg selv?

Perlas: Ja, det forholder seg slik med eliteglobaliseringen: det kreves ingen utvikling av mennesket for at den skal fungere. Du behøver bare være ditt underutviklede jeg. Og da gjør du den mer kraftfull. Jo mer fordervet du er som menneske, jo bedre er det for eliteglobaliseringen. Hvis du alltid forsøker å gjøre det som er mest fordelaktig for deg selv, om du alltid kalkulerer, så behøves ingen utvikling for å få eliteglobaliserings prosessen til å fungere. Men for å skape en *annen* verden er det nødvendig å gjøre alvorlige steg. Som Gandhi sa: Vi må selv *være* den forandringen som vi ønsker å se i verden!

Her finns en sammenheng med sosial tregning: du kan ikke forprogrammere den. Dette har vært et problem med tidligere forsøk. Teorier har drept gode intensjoner. Du må være i den virkeligheten som du vil forandre. Du må kaste deg ut i den sosiale prosessen, tyde den aktuelle situasjonen og finne ut hva som må gjøres akkurat nå – og se hva som kan gjøres senere. Selv opplever jeg ofte meg selv midt i mine egne indre prosesser og *samtidig* i den sosiale prosessen av forandring. Ingenting er statisk. Verden går videre. Vi må vokse *med* verden. Bare slik kan vi bygge en bedre framtid for menneskeheten.

Om sivilsamfunnets selvforståelse

Egge: I din bok *Shaping Globalization* taler du om faren for sivilsamfunnet å ”miste seg selv” eller dets kraft om det ikke forstår den egne identiteten. Vil du utdype dette?

Perlas: Sivilsamfunnet må gå videre fra å være bare motstandsbevegelser og å arrangere demonstrasjoner. Det må også gå videre fra alle de små alternativene som allerede eksisterer, uansett hvor viktige disse initiativene er. Sivilsamfunnet må forstå seg selv på en strategisk måte, dets egen organisering og konstitusjon. Slik at det kan ha en *blivende* makt. Dette betyr blandt annet at det har et ansvar for å forsvare *kultursfæren* i samfunnet fra videre kapitulasjon til stats- og markedskrefter. Fra ”frie kultursoner” kan så sivilsamfunnet strategisk mobilisere allierte krefter fra stat og marked for å skape en annen verden – sammen!

Dette er en av grunnene hvorfor jeg skriver bøker om sivilsamfunnet. Jeg ønsker å skape ”et stort telt”, en ramme som kan redusere unødvendige debatter og skillelinjer i sivilsamfunnet. Ofte hører man, i sivilsamfunnet, uttalelser som: *dette er den eneste måten å gjøre det på* eller

alternativ er verdiløse eller demonstrasjoner er nytteløse o.l. En mer strategisk forståelse for sivilsamfunnet betyr at man kan se verdien av *forskjellige* tilnærmelser. Ulike problemer og sammenhenger krever ulike tilnærmelser og løsninger.

Det er interessant å se at akkurat nå har sivilsamfunnet en mer blivende makt på det *globale* nivået enn på de mindre, nasjonale nivåer. Det *begynte* på lokalnivået som på Filippinene, i Sydafrika, i Øst-Europa og i Sovjetunionen. Der arbeidet sivilsamfunnet *innenifra*. Det arbeidet ”underground” og utviklet en motstand i det stille. Så arbeidet det seg opp fra lokale nivåer til nasjonale nivåer. Sivilsamfunnet ble en sosial kraft som regjeringer ble tvunget å forholde seg til, både nasjonalt og globalt.

Men noe hendte underveis. På grunn av dets egen suksess, og dets tidligere manglende selvforståelse, begynte sivilsamfunnet mer og mer å ta makt over staten, og idet det gjorde dette *oppløste* det faktisk seg selv! Hvorfor? Fordi det under prosessens gang trodde seg å være noe – pr. definisjon og ambisjon – som det ikke er. Fordi: *Sivilsamfunnet er ikke statsmakt*. Det er noe annet.

For å ta et eksempel fra Filippinene. Sivilsamfunnet er faktisk *svekket* der nå. Det har funnet sted en absorpsjon av sivilsamfunnets lederskap – av statsmakten. På Filippinene er dette veldig alvorlig, fordi de fleste sivilsamfunnsledere har blitt absorbert av regjeringen. Det kalles *co-optation*. Jeg kaller dette tragiske problemet *RUST, Residue of Unresolved Statism*. Dette betyr: en mentalitet som tror at staten er det eneste stedet der man kan skape betydelige og strategiske sosiale virkninger.

Jeg har arbeidet i 10 år med å forsøke å utvikle *comprehensive, sustainable development (CSD) (omfattende, bærekraftig utvikling)*. Mye av den suksess som vi hadde tidligere er nå lammet. Hvorfor? Den opprinnelige tilnærmingen var sårbar gjennom å være for *statssentrert*. Vi var for avhengige av staten for å utvikle CSD. Det fungerte en stund. Så fikk vi regjeringsskifte – og med det en annerledes måte å forholde seg på i regjeringen. Den nye regjeringen medførte nye prioriteringer og nye slags mennesker. Til og med tidligere forbundsfeller i regjeringen forandret seg til å bli hindringer for den bærekraftige utviklingen som vi kjempet for.

Det behøves en bevisst strategi. Det er viktig at sivilsamfunnet forstår seg selv som aktivt på tre områder og på tre forskjellige måter – selv om det i sin kjerne arbeider ut fra den kulturelle sfæren. Sivilsamfunnet må forstå at det, i tillegg til å arbeide internt for å vitalisere kultursfæren, også må være en motkraft til totalitære tendenser i stat og marked. Eller, der det er på sin plass og mulig, en strategisk partner med de deler av staten eller markedet der man kan finne en autentisk vilje til å skape ”en annen verden”. En annen verden kan ikke skapes om ikke sivilsamfunnet finner dets egen identitet, og svaret på hvordan det kan mobilisere denne identiteten *i forbindelse med statens identitet og markedets identitet*.

(Det overgripende prinsipp for næringslivet eller økonomien beskriver Perlas i sin bok som *solidaritetens* prinsipp. Produksjon av varer og tjenester gjør man alltid for *andre*, og framskritt må bety samarbeid og solidaritet i motsetning til konkurranse og profittjakt. Det er på kulturlivets område at konkurranse og frihet er på sin plass. Statens oppgave er, gjennom lovgivning, å sikre alle menneskers likeverd og like rettigheter – og å se til at frihet og broderskap kan realiseres på respektive områder.)

Sivilsamfunnets framtidsstrategi.

Den sterkeste utviklingen av sivilsamfunnet skjer under de mest ekstreme forhold. Sivilsamfunnet på Filippinene var veldig sterkt fordi det oppstod under unntakstilstand. Slike

ytre forhold gir deg fokus og disiplin. Jo større motstand eller problem, jo bedre kan sivilsamfunnet vokse. Dette er også grunnen til at man nå har en kraftigere mobilisering på det *globale* nivået. Der er problemene klarere, mer definerte og mer truende. I tillegg forstår flere og flere sivilsamfunnsledere at viktige, strategiske avgjørelser blir truffet på globalt nivå, beslutninger som har store konsekvenser for de fleste nasjonalstater.

Utfordringen for sivilsamfunnet på alle nivåer er: Hva gjør man under en normal, rolig periode når det tilsynelatende ikke finns noen større krise? Hvordan opprettholde intensitet og fokus når man ikke ser en nasjonal eller lokal krise? Dette er veldig vanskelig, fordi det er vanskelig å mobilisere folk hvis det ikke er en krisesituasjon.

Her konfronteres sivilsamfunnet i dag med dets egen svakhet. Hvordan skape en mer strategisk mobilisering av sivilsamfunnet? Dette er et nøkkelspørsmål, fordi sivilsamfunnet akkurat nå er veldig *reaktivt*, det mobiliserer når det finns noe å protestere mot, som et WTO-møte eller slikt. Å være mer strategisk ville være å legge grunnen *nå* for det som kommer å trenges om tre, fem eller sju år. Og det behøves forskjellig slags mobilisering for forskjellige problemer.

Forskjellige grupper av mennesker må gjøre "short-term, medium-term og long-term" innsatser, uten nødvendigvis å søke bifall eller godkjenning fra andre nettverksgrupper i sivilsamfunnet. Sivilsamfunnet opererer på basis av initiativ – ikke på tillatelse fra andre om å gjøre noe.

Om medias betydelse; "TruthForce"

Akkurat nå starter vi et initiativ som vi kaller "TruthForce". Det er en uavhengig, nasjonal, interaktiv, elektronisk avis basert på Internett. "TruthForce" er et initiativ for "rolige tider", altså tider da sivilsamfunnet ikke er konfrontert med en krise som behøver øyeblikkelig aksjon. Men "TruthForce" har også muligheten til hurtig mobilisering i en krisesituasjon.

Hvorfor startet vi "TruthForce" som del av et mer strategisk initiativ? Fordi vi ser at media er uforutsigbart og i stigende grad korrumpes og trivialiseres. Det er *vår* situasjon. Kanskje er det annerledes her i Skandinavia. Vi får ikke ut våre historier. For første gang, ganske nylig, har jeg ikke lenger den samme tilgang til media som før. Tidligere dekket media våre innhold og anliggender. Men av en eller annen grunn har til og med *venner* i media vært uvillige til å trykke mine artikler om Bush-doktrinen om USA som imperium.

Massemobilisering av sivilsamfunnet er helt avhengig av media. Det som hendte i Seattle og også nå i Cancún ville ikke ha vært mulig uten verdensomspennende mediedekning – eller med en eller annen alternativ type av massekommunikasjon. Dette er grunnen til at sivilsamfunnet iblant er sårbart i forhold til medias luner. Aktivister må iblant gjøre alt mulig for å tiltrekke seg media, hvilket ikke skulle være nødvendig i det hele tatt om media hadde vært virkelig interessert i sakene, i sannheten. Så vårt "TruthForce"-initiativ er faktisk et resultat av vårt problem med media - og samtidig et svar på spørsmålet: hva kan sivilsamfunnet gjøre under "fredelige tider".

Vi holder nå på å bygge en infrastruktur for "TruthForce". Vi vil ha minst 200.000 mennesker forbundet med avisen. De som abonnerer på den behøver ikke å være enige om noen ting! Det handler kun om at man utvikler oppfatningen at *om du eller noen annen behøver nyheter, eller muligheten for å komme ut med nyheter, så er dette stedet å gjøre det*. Du kan gå til nettsiden. Vi kommer til å sende ut ukentlige meldinger og nyhetsbrev, og vi vil dekke alle viktige temaer som bærekraftig utvikling, globaliseringstemaer av ulik art m.m. Folk kommer til å sende inn kommentarer om hva de tenker, og dette alternative mediet vil i høy grad bli interaktivt. "TruthForce" kommer til å skape ett potent strategisk nærvær av sivilsamfunnet i det større Filippinske samfunn.

”TruthForce” blir også et instrument for å klargjøre den sosiale tregreningens relevans for å oppnå en bærekraftig utvikling. Vi kommer til å analysere nyheter fra perspektivet av *sju dimensjoner* av bærekraftig utvikling: Økologisk, økonomisk, politisk, kulturell, sosial, menneskelig og spirituell utvikling. Alle disse dimensjonene er anerkjent som viktige av den store majoriteten av Filippinenes befolkning gjennom det offisielle regjeringsdokumentet som kalles *Philippine Agenda 21* (se innledningen).

Individ og struktur. Steiner, Gramsci og Marx

Egge: Peter Normann Waage presenterte et interessant perspektiv i sin siste bok *Mennesket, makten og markedet* (Pax, 2003). Han skriver om *Rudolf Steiners* ideer om samfunnets tregrening rundt 1920, og karakteriserer ham som en ”*post-moderne*”, kanskje med en viss humor, men likevel alvorlig ment på grunn av følgende: Steiner tar utgangspunkt i moderniteten - og ser en utvikling bortom denne; han fokuserer på framtiden - der vi er nå! Og vi kaller vår tid *postmoderne*. Steiner så en mening også i materialismen, til og med kapitalismen, nemlig som et slags nødvendig utviklingssteg for menneskeheten. Det har med individets *emansipasjon* å gjøre, individuasjonsprosessen som du også taler om. I hvert fall i den vestlige verden har mennesket frigjort seg først fra blodsbandene, senere fra kirkens makt og så, ved hjelp av bl.a. kapitalismens framvekst, fra statsmakten. Først på dette trinnet av utviklingen kan samfunnets tre funksjoner opptre som potensielt likeverdige.

Så med Steiner skulle man ikke se kapitalismen bare som noe negativt eller destruktivt; man kan se den som ”et steg” som var viktig i en frigjøringsprosess. Men der kan man ikke stoppe opp: Nå har tiden kommet hvor vi har mulighet til å gå *gjennom* moderniteten og inn i noe nytt. Derfor kaller Waage Steiner for en (tidlig?) *postmoderne* (Se Waage, s.82, 83). For Steiner var det også, slik du hevder det, *kulturlivet* som er, eller burde være, den produktive kraften i utformningen av samfunnet.

Jeg mener at det er relevant å nevne dette her, da Steiners ideer om samfunnets tregrening helt tydelig henger sammen med et spirituellt menneskebilde. Og også med tanken om en mental eller spirituell evolusjon av menneskeheten så vel som en biologisk. Som filosof og samfunnsteoretiker har Steiner blitt temmelig oversett; de fleste kjenner til ham som Steinerskolenes og det biodynamiske jordbrukets opphavsmann. I Skandinavia er han også ganske kjent som inspiratoren for antroposofisk inspirerte, helsepedagogiske hjem for utviklingshemmede. Utover dette betraktes han av mange som en ”eksotisk okkultist”.

Perlas: Ja, Rudolf Steiner var ganske langt foran sin tid. Han hadde en dyp forståelse for hendelser i verden, og hvordan disse hang sammen med individuasjonsprosessen – og hvordan disse så påvirket hverandre. Det er først nå man begynner å se at hans kulturforståelse, også av den proletære bevegelse, sosiologisk sett lå 70 år før det vi ser hender i dag m.h.t. (forståelsen av) de nye sosiale bevegelser. Mange av hans tidlige tilhengere misforstod på en grunnleggende måte sentrale aspekter av hans sosiale idéer, tregreningen inkludert. Disse misforståelsene hindret vitale idéer å slå igjennom i samfunnslivet, idéer som kunne ha skapt forutsetningen for en annen slags globalisering. Dette endrer seg imidlertid i dag, da en mer *proessorientert* tilnærming til og forståelse av hans verk vokser fram, noe som begynner å bære beskjedne frukter mange steder rundt omkring i verden.

I forbindelse med dette, så synes jeg det er interessant å studere marxisten *Antonio Gramsci*, den italienske kommunisten. Han døde ung, han ble satt i fengsel for sine idéer, men jeg har forstått at mange mennesker i sivilsamfunnet har fått deres idéer fra ham. Han forsvarte faktisk kulturlivet som en *autonom* sfære – noe som var ”antimarxistisk”. Idéene hans ble tatt opp senere av mange aktivister rundt omkring i verden, og ble anvendt med styrke av Østtyskerne

for å skape *deres* sivilsamfunn. Dette spilte en viktig rolle i beseiringen av kommunismen i den delen av verden.

Men Gramsci hadde imidlertid selv et *instrumentelt* syn på sivilsamfunnet. Når kommunistpartiet til sist skulle ta over Staten ved hjelp av sivilsamfunnet, da skulle også sivilsamfunnets rolle være over. Slik sett transformeres Gramscis tregrenete samfunn *tilbake* til den monolitiske, autoritære staten - som så kontrollerer alle samfunnets områder.

Egge: Er ikke dette en slags omvendt marxisme? Hos Marx har vi fundamentet av økonomiske relasjoner, og ut av disse kommer så kultur som ”effekt” eller ”overbygning”, som et slags epifenomen. Men det vi ser nå med, eller ut fra, sivilsamfunnet – om nå dette inspireres av kulturlivet, det er en slags marxisme opp-ned?

Perlas: Vel, for meg indikerer dette den faktiske relasjonen mellom *individualiteten* og *strukturen*. Her hender noe idag. Marx, som var påvirket av Hegel, forstod ikke individualiteten. Individet forsvinner hos Hegel, fordi han bare fokuserte på *historiens* progresjon, på kollektivet. Både Marx og Hegel ville *strukturere* alt, noe som er problematisk. Her kom Steiner inn med noe viktig, fordi han la til den andre polen: individet. Han viste helt tydelig at menneskets bevissthet har sin egen dynamikk - også uavhengig av sosiale strukturer. Og mer og mer: mennesker som *individualiteter* med frihet og ansvar, de forventer seg i økende grad en sosial struktur som kan understøtte sosialt ansvarlige, *individuelle* initiativ. Dette perspektivet er et viktig og unikt bidrag til det sosiale tregreningsarbeidet slik det i begynnelsen ble artikulert av Steiner. Tregreningsidéen muliggjør en harmonisk syntese mellom de to polene *individ* og *felleskap* eller struktur, hvis relasjon utgjør en global problematikk. Både den økonomiske og den politiske sfæren utgjør prinsipielt mer strukturerte *gruppe-prosesser*, selv om begge naturligvis profiterer på frigjøring av individers kreativitet inne i strukturene.

I kultursfæren blir imidlertid individuell frihet og kreativitet optimert og vurdert veldig høyt, og utgjør det kreative fundamentet for de nye sosiale bevegelsene og de nye typer av sivilsamfunnsorganisasjoner som vokser fram rundt om i verden. Verden er nå moden for å forstå behovet av å skape sosiale strukturer som øker *individuelle* initiativer, noe som også på sin side hjelper til å skape en sunnere sosial struktur.

Det er viktig å merke seg at temaet individuell frihet og initiativ også viser seg hos dem som arbeider for eliteglobalisering. Der viser det seg naturligvis på en *forvrent* måte. Men det er en økt forståelse for paradokset at akkurat nå, når globaliseringen kan redusere individuelle friheter, akkurat på dette punktet i utviklingen kan individer i økt grad ha global virkning.

Et moralsk univers?

Egge: Vi lever i en verden der de fleste mennesker aksepterer at det finnes naturlover - og at de fungerer. Noen tror at det også finnes etiske eller moralske ”lover” som virker objektivt i kosmos. *Desmond Tutu* fortalte meg at han ser symptomer på et reallt fungerende ”moralsk univers”. Buddhister taler om ”karmas lov”. Med tanke på det du sa om sosiologen Paul Ray: Nå undrer jeg på disse millioner av mennesker som han kaller *the cultural creatives*, mennesker som vil ta ansvar for en human utvikling og som også tenderer mot et spirituelt menneskesyn; finnes her også en bevisst trend m.h.t. etikk og moral? (Se Ray, P.H.: ”The Emerging Culture”, *American Demographics*, February 1997.)

Perlas: I sivilsamfunnet diskuteres ikke om det finns et moralsk univers; man *antar* at det finns. Representanter for sivilsamfunnet begrunner ofte sine handlinger nettopp i moralitet.

Men sivilsamfunnet har ikke, som fellesskap, tenkt eller brukt tid på å finne ut hva et moralsk univers kunne være.

For meg personlig: om jeg skulle tale om *kjærlighet* som en mulig, moralsk realitet, om medfølelse (compassion), og om jeg tror at kjærlighet er en real kraft i verden, at kjærlighet gjennomtrenger universet - da ville jeg forvente meg å se en økende grad av en kjærlighetens *manifestasjon* i verden, i evolusjonsprosessen. Og dette ser faktisk ut til å ligge bakom hva flere og flere "mainstream" - vitenskapsmenn forsøker å si når de hevder at evolusjonen, både hva gjelder biologiske og sosiale systemer, viser en tendens til å utvikle større og større *samarbeidsformer*.

Egge: Så det finns et mål som evolusjonen arbeider mot; snakker du om en slags teleologi?

Perlas: Nei, ikke som et definitivt mål, men der er en prosess som vi kan iaktta. I evolusjonen er samarbeid en større kraft enn konkurranse! Både i naturens historie og i den sosiale historien. I dette perspektivet har sosial tregrening en enorm betydning. Det neste steget i menneskets sosiale evolusjon er, slik jeg ser det, tregrening. Sosial tregrening er en veldig sofistikert form for kooperasjon. Du har ikke bare de forskjellige mulighetene for samarbeid innen økonomi, eller i det politiske systemet, eller i kulturlivet. Du har også samarbeid i samfunnet som en *helhet*. Dette inntreffer når samfunnets tre sfærer er i stand til å komme sammen og harmonisere sine forskjellige interne lovmessigheter og prosesser, noe som resulterer i større velferd for hele samfunnet.

I økonomien for eksempel: i stedet for en aggressiv og destruktiv konkurranse som fremmes av eliteglobaliseringens nyliberale ideologi, kommer vi i sosial tregrening å ha kraftfulle samarbeidsformer. I en slik økonomi blir vi i stand til å utvikle ulike former av assosiasjon eller solidaritet mellom produsenter, handelsfolk, konsumenter og kreditorer. Sluttresultatet blir bedre fra økologisk synsvinkel, et større sosialt ansvar – og økonomien selv kommer å bli mer effektiv når den bygges på samarbeid i stedet for konkurranse.

Framtiden er åpen

Egge: Men slike nye strukturer kan vel bare oppstå ut fra en bevisst, fri vilje? En utvikling henimot et slikt mål kommer ikke med nødvendighet, så vidt jeg ser det.

Perlas: Vi kan se denne tendensen i evolusjonsprosessen. Men når det gjelder mennesket og menneskesamfunn, så er ikke prosessen automatisk. Utviklingen kan ikke være determinert, da en slik forventning undergraver tanken om individuasjon, frihet og hele idékomplekset som er forbundet med dette – og som vi også kan se når vi studerer den menneskelige evolusjonsprosessen.

Dette betyr at vi må skape et slikt samfunn *bevisst*. Det kommer å kreve stor anstrengelse. Det kommer ikke automatisk. Men: det finns en stor *lengsel* etter og debatt i Vesten om hvordan vi kan oppnå *fellesskap*. Den store debatten i Østen handler om *individuasjon*, hvordan du kan komme ut av en automatisk gruppekontekst – som ofte kolliderer med full, individuell utvikling. Ikke minst fordi gruppekonteksten ofte representerer eller garanterer en slags sikkerhet i livet.

Så fremtiden er åpen. Den er et drama fordi den er resultatet av menneskers utøvelse av fri vilje.

***

Christian Egge, mobil +46 725612242, e-post: chr.egge@gmail.com, nettside: www.christianegge.com